

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-39>

УДК 631.16

Данько Юрій Івановичдоктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет**Журбенко Наталія Михайлівна**старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський національний аграрний університет**Yurii Danko, Nataliia Zhurbenko**

Sumy National Agrarian University

ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: НА ШЛЯХУ ДО КЛАСТЕРІВ

EVALUATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES' PRODUCTION POTENTIAL: TOWARDS CLUSTERS

Анотація. У статті досліджуються аспекти оцінки виробничого потенціалу агропромислового сектору, наявних виробничих ресурсів та ефективності їх використання з метою забезпечення власного розвитку. В процесі дослідження встановлено актуальність вивчення підходів до визначення виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, а також необхідність подальших досліджень. Визначено узагальнене поняття виробничого потенціалу аграрного сектора. Досліджено динаміку площ сільськогосподарських угідь, зроблено висновок про ефективність їх використання. Досліджено динаміку площ під основними сільськогосподарськими культурами, зроблено висновок про переорієнтацію виробництва на експортно-орієнтовані культури. Досліджено динаміку виробництва сільськогосподарських культур та внесення добрив різних видів, зроблено висновок про наявний дисбаланс у застосуванні мінеральних і органічних добрив, що негативно впливає на родючість ґрунтів. Виявлено негативну динаміку поголів'я більшості видів сільськогосподарських тварин в Україні, зроблено висновок про критичний стан тваринництва, за винятком птахівництва. Досліджено динаміку кількості суб'єктів господарювання, кількості зайнятих та найманих працівників. Виявлено позитивні зрушення у розвитку малого агробізнесу. Досліджено динаміку обсягу реалізованої продукції великих, середніх, малих підприємств та загальний фінансовий результат. Виявлено позитивну тенденцію до зростання частки та обсягів реалізації продукції малими сільськогосподарськими підприємствами. Встановлено, що все ще залишаються системні проблеми, які стримують розвиток аграрної галузі, і для їх вирішення необхідні ефективні заходи державної підтримки та стимулювання розвитку.

Ключові слова: аграрний сектор, кластери, агрохолдинги рослинництво, тваринництво, ресурси, виробничі ресурси, виробничий потенціал, розвиток, сталий розвиток.

Summary. This article explores aspects of assessing the production potential of the agro-industrial sector, the available production resources, and the efficiency of their utilization for self-development. The research establishes the relevance of studying approaches to determining the production potential of agricultural enterprises and emphasizes the need for further investigations. The generalized concept of the production potential of the agricultural sector is outlined. The dynamics of agricultural land areas are scrutinized, leading to conclusions about the effectiveness of their utilization. Furthermore, the article investigates the dynamics of areas under major agricultural crops, concluding a shift towards export-oriented crops. The study delves into the production dynamics of agricultural crops and the application of various fertilizers, highlighting an existing imbalance between mineral and organic fertilizers adversely affecting soil fertility. Negative trends in the livestock population in Ukraine are identified, signaling a critical state of animal husbandry, with the exception of poultry farming. An examination of the dynamics of the number of economic entities, employed and hired workers reveals positive developments in the growth of small agribusinesses. The article analyzes the dynamics of the volume of products sold by large, medium, and small enterprises, along with the overall financial performance. Positive trends are observed in the increasing share and volumes of products sold by small agricultural enterprises. Despite these positive shifts, systemic problems restraining the development of the agricultural sector persist. Effective measures of state support and incentives for development are deemed necessary to address these challenges.

Keywords: agricultural sector, clusters, agroholdings, crop production, animal husbandry, resources, production resources, production potential, development, sustainable development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу, вкрай важливим є вирішення питань, пов'язаних зі збереженням виробничо-технічного потенціалу галузі, складним фінансовим становищем сільськогосподарських товаровиробників, ускладненим доступом до ринків реалізації, тощо. Дефіцит виробничих ресурсів особливо загострює питання підвищення ефективності їх використання, що виступає основним напрямом сталого розвитку аграрного сектору. Оцінка величини ресурсного потенціалу та ступеня його реалізації, структурних змін і особливостей взаємодії його елементів, перспектив їх розвитку відіграє важливу роль не лише у відтворенні ресурсного потенціалу, а й у підвищенні ефективності всього сільськогосподарського виробництва.

Виробничий потенціал, як узагальнюючий показник ресурсозабезпеченості, відображає обсяг і збалансованість виробничих ресурсів, що виражається в їх функціональній здатності здійснювати виробничу діяльність. Ця економічна категорія є фундаментальною основою будь-якого матеріального виробництва. Він включає в себе сукупність природних і матеріально-речових елементів, що залучаються до виробничого процесу, і для його оцінки необхідно визначити наявність всіх ресурсів. Кількісна оцінка ефективності використання виробничого потенціалу показує обсяг продукції, виробленої сільськогосподарським підприємством. В цілому, виробничий потенціал залежить від обсягів та інтенсивності використання ресурсів, збалансованих з урахуванням спеціалізації підприємства, здатних здійснювати виробничу діяльність.

Актуальність проблеми дослідження полягає в необхідності розробки ефективних підходів до оцінювання виробничого потенціалу сільського господарства, ефективності його використання, особливо підвищення продуктивності праці в аграрній галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові аспекти оцінки виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств представлені в працях багатьох вітчизняних і закордонних науковців, таких як Theodoros Dantsis, Caterina Douma, Christina Giourga, Aggeliki Loumou, О. Ю. Єрмаков, О. В. Величко, Л. В. Богач, В. В. Нагорний, І. Отенко, О. С. Хринюк, Т. І. Гримашевич, В. Д. Черевко, О. В. Накісько, С. В. Руденко та інші. При цьому В. В. Берегова та Ю. М. Мацюта досліджують аспекти еколого-економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств, В. В. Бугайчук досліджує ефективність використання виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах, Л. Б. Гнатишин досліджує виробничий потенціал фермерських господарств. Проте питання дослідження вироб-

ничого потенціалу сільськогосподарського підприємства, а також ефективного використання наявних виробничих ресурсів потребують подальших науково-практичних досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка виробничого потенціалу агропромислового сектору, наявних виробничих ресурсів та ефективності їх використання з метою забезпечення власного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні досить багато науковців розглядають ресурсний і виробничий потенціали суб'єктів господарювання в аграрному секторі України як економічні категорії, що означає можливість і необхідність кількісної їх оцінки з подальшим використанням при визначенні економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Так, виробничий потенціал аграрного сектору ми визначаємо як сукупність ресурсів певної кількості і якості, необхідних для розширеного відтворення, в силу як специфіки, так і особливостей поточного стану сільського господарства з урахуванням регіонального аспекту, а також їх здатності максимізувати економічний ефект при оптимальному їх поєднанні.

Найважливішим виробничим ресурсом у сільськогосподарському виробництві є земельні ресурси.

Для забезпечення ефективного функціонування галузі сільського господарства, необхідно знати поточний стан ресурсного забезпечення. А тому вивчення стану земельних ресурсів має першочергове значення (табл. 1).

На основі даних про зміну площі, наведених у табл. 1, можна зробити наступні висновки.

Загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні у період з 2000 по 2020 рік істотно не змінилася і становила в середньому 41 млн га. Проте спостерігалися певні коливання цього показника по роках. Найменшу площу сільгоспугідь зафіксовано у 2019 році – 41,310 млн га. Площа ріллі з 2000 по 2020 рік практично не змінилася і становить 32,757 млн га. Площа сіножатей і пасовищ з 2000 по 2020 рік істотно не змінилася, залишаючись на рівні 2,3 млн га та 5,3 млн га відповідно. Спостерігається незначне скорочення цих угідь в останні роки. Площа перелогів значно скоротилася з 376,4 тис. га у 2000 році до 166,7 тис. га у 2020 році, тобто більш ніж удвічі. Це пов'язано з активізацією сільськогосподарської діяльності та розорюванням перелогів. Площа багаторічних насаджень також дещо скоротилася з 945,2 тис. га у 2000 році до 852,7 тис. га у 2020 році внаслідок вирубки старих садів і виноградників.

В цілому, за період 2000–2020 років структура сільськогосподарських угідь в Україні зазнала певних змін у бік збільшення частки ріллі за рахунок скорочення площ перелогів, сіножатей, пасовищ та багаторічних насаджень, що свідчить про

Таблиця 1 – Площа сільськогосподарських угідь, тис. га

Категорія угідь	Роки					У динаміці	
	2000	2005	2010	2015	2020	тис. га	%
Сільськогосподарські угіддя, у т. ч.:	41 829,5	41 763,8	41 596,4	41 511,7	41 310,9	-518,6	-1,24
рілля	32 669,9	32 482,2	32 478,4	32 531,1	32 757,3	87,4	0,27
сіножаті	2 336,4	2 438,0	2 409,8	2 407,3	2 283,9	-52,5	-2,25
пасовища	5 501,6	5 530,1	5 489,7	5 441,0	5 250,3	-251,3	-4,57
перелоги	376,4	409,7	320,8	239,4	166,7	-209,7	-55,71
багаторічні насадження	945,2	903,8	897,7	892,9	852,7	-92,5	-9,79

Джерело: розраховано автором на основі [7, с. 224]

інтенсифікацію використання земельних ресурсів в аграрному секторі.

В залежності від наявних земельних ресурсів є потенціал розвитку галузі рослинництва. Площі, зайняті під виробництво основних сільськогосподарських культур, зазначені в табл. 2.

На підставі статистичних даних можна зробити висновки щодо динаміки посівних площ під основними сільськогосподарськими культурами в Україні.

Так, посівні площі зернових та зернобобових культур у 2022 році порівняно з 2000 роком скоротилися на 1475 тис. га або 10,8%. Проте у період з 2000 по 2021 рік спостерігалось зростання цього показника з 13646 тис. га до 15995 тис. га, тобто на 17,3%. Найбільше скорочення посівних площ спостерігається по цукрових буряках – на 672 тис. га або 78,5% у 2022 році порівняно з 2000 роком, що зумовлено кризою цукрової галузі в Україні. Водночас посівні площі під соняшником зросли майже у 2 рази – з 2943 тис. га у 2000 році до 5293 тис. га у 2022 році. Це пов'язано із зростанням попиту на соняшникову олію на світовому ринку. Площі посіву картоплі та овочевих культур також демонструють тенденцію до скорочення у 2000–2022 роках відповідно на 25,8% та 30,7%.

Отримані дані свідчать, що в структурі посівних площ сільськогосподарських культур спостерігається зростання частки технічних культур, зокрема соняшнику, та зменшення частки продовольчих культур, тобто відбулася переорієнтація виробництва на експортно-орієнтовані культури.

На основі даних про динаміку виробництва сільськогосподарських культур можемо зазначити наступне (рис. 1).

За період дослідження спостерігається стійка тенденція до зростання виробництва пшениці. За аналізований період обсяги її виробництва зросли більш ніж у 2 рази (на 103,3%) – з 10197 тис. тонн у 2000 році до 20729 тис. тонн у 2022 році. Спостерігається тенденція до скорочення виробництва буряка цукрового фабричного. За 2000–2022 роки його виробництво зменшилося на 3258 тис. тонн (на 24,7%) – з 13199 тис. тонн до 9941 тис. тонн. Значно зросло виробництво соняшнику – майже у 3,3 рази за аналізований період. У 2022 році було зібрано 11329 тис. тонн соняшнику порівняно з 3457 тис. тонн у 2000 році. Збільшення обсягів вирощування цієї олійної культури пояснюється вигідними цінами реалізації як насіння, так і олії на зовнішньому ринку. Виробництво картоплі залишається відносно стабільним. У 2022 році було зібрано 20899 тис. тонн, що на 5,3% більше ніж у 2000 році. Це забезпечує потреби внутрішнього споживчого ринку. Обсяги виробництва овочевих і плодово-ягідних культур також мають позитивну динаміку – вони зросли відповідно на 1691 і 542 тис. тонн протягом 2000–2022 років. За результатами аналізу тенденцій у виробництві основних сільськогосподарських культур можна зробити висновок, що найбільш позитивна динаміка спостерігається щодо вирощування зернових (пшениця) та технічних культур (соняшник), а найбільш негативні зміни – у буряківництві.

За досліджуваний період спостерігаються суттєві зміни в обсягах використання мінеральних і органічних добрив сільськогосподарськими підприємствами України. Зафіксовано значне зростання обсягів застосування мінеральних добрив – їх кількість збільшилася з 281,9 тис. тонн у 2000 році до 1831,9 тис. тонн у 2022 році, тобто

Таблиця 2 – Посівні площі культур сільськогосподарських, тис. га

Культура	Роки					У динаміці	
	2000	2010	2020	2021	2022	тис. га	%
зернові та зернобобові	13646,0	15090,0	15392,0	15995,0	12171,0	-1475,0	-10,8
буряк цукровий фабричний	856,0	501,0	220,0	227,0	184,0	-672,0	-78,5
соняшник	2943,0	4572,0	6457,0	6622,0	5293,0	2350,0	79,9
картопля	1629,0	1408,0	1325,0	1283,0	1208,0	-421,0	-25,8
овочеві	538,0	462,0	457,0	454,0	373,0	-165,0	-30,7

Джерело: розраховано автором на основі [7, с. 225]

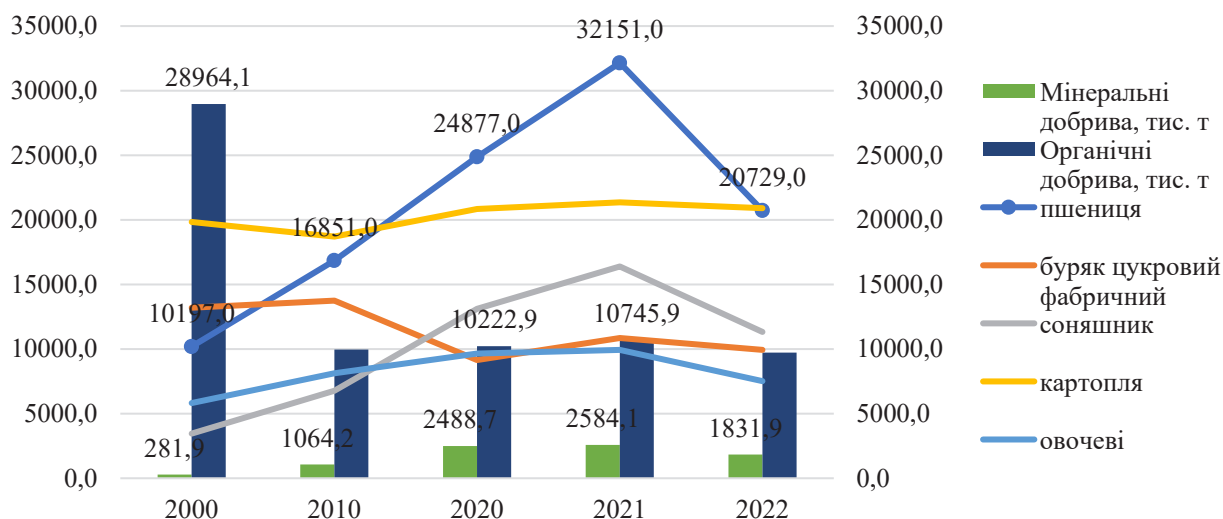

Рисунок 1 – Динаміка виробництва сільськогосподарських культур та внесення добрив різних видів, тис. т

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 228, 243]

в 6,5 разів. Це свідчить про тенденцію до інтенсифікації землеробства шляхом посилення хімізації.

Разом з тим, обсяги застосування органічних добрив за цей же період різко скоротилися – з 28964,1 тис. тонн у 2000 році до 9728,2 тис. тонн у 2022 році, тобто у 3 рази. Це негативно впливає на баланс органічної речовини в ґрунтах та може ініціювати процеси їх деградації. Причиною такої тенденції є скорочення поголів'я худоби у сільгосппідприємствах та відповідно менші обсяги генерування гною як основи органічних добрив [1, с. 258; 3, с. 272].

Результати проведеного аналізу свідчать про дисбаланс у застосуванні мінеральних і органічних добрив, що негативно впливає на родючість ґрунтів. Необхідною є оптимізація систем удобрення та пошук альтернативних джерел органічних добрив [3, с. 274].

Кількість сільськогосподарських тварин є важливим показником ресурсного потенціалу сільського господарства. Цей параметр характеризує здатність господарства до вирощування та утримання тварин, що може впливати на виробництво м'яса, молока, вовни та інших продуктів [4, с. 105].

На основі даних таблиці 3, можна побачити негативну динаміку поголів'я більшості видів сільськогосподарських тварин в Україні за період 2000–2022 років.

Зокрема, поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 7117 тис. голів або на 75,5%, поголів'я корів зменшилося на 3605 тис. голів або на 72,7%. Це пояснюється кризовими явищами в аграрному секторі, занепадом тваринницьких ферм, скороченням державної підтримки галузі тощо. Поголів'я свиней також демонструє негативну динаміку – скорочення на 2704 тис. голів або 35,3%. Причини аналогічні – криза галузі та відсутність належної уваги з боку держави [6, с. 14]. Щодо поголів'я овець та кіз, то тут спостерігається скорочення на 49,8% або 934 тис. голів. Це пов'язано зі зменшенням попиту на продукцію вівчарства та козівництва. Водночас, єдиною галуззю тваринництва, що демонструє позитивну динаміку, є птахівництво – зростання поголів'я птиці на 45,9% або 56,8 млн голів. Це пояснюється активним розвитком промислового птахівництва в країні [5, с. 314].

Отже, на основі аналізу даних таблиці, можна зробити висновок, що стан тваринництва в Україні

Таблиця 3 – Кількість сільськогосподарських тварин у господарствах усіх категорій, тис. голів

Види сільськогосподарських тварин та птиці	Роки					У динаміці	
	2000	2010	2020	2021	2022	тис. га	%
Велика рогата худоба	9424,0	4494,0	2874,0	2644,0	2307,0	-7117,0	-75,5
у тому числі корови	4958,0	2631,0	1673,0	1544,0	1353,0	-3605,0	-72,7
Свині	7652,0	7960,0	5876,0	5609,0	4948,0	-2704,0	-35,3
Вівці та кози	1875,0	1732,0	1140,0	1094,0	941,0	-934,0	-49,8
Птиця, млн. голів	123,7	203,8	200,6	202,2	180,5	56,8	45,9

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 244]

є критичним, за винятком птахівництва. Потрібні термінові заходи державної підтримки галузі для відновлення поголів'я худоби та підвищення продуктивності тваринництва.

Також показник кількості сільськогосподарських тварин визначає не лише обсяг виробництва тваринницької продукції, але й впливає на узгодженість господарства з внутрішніми та зовнішніми ресурсами, а також на його здатність до сталого та ефективного виробництва.

Кількість суб'єктів господарювання, зайнятих та найманих працівників є важливими показниками ресурсного потенціалу сільського господарства, оскільки вони відображають структуру та інтенсивність економічної діяльності в аграрному секторі (рис. 2).

Кількість суб'єктів господарювання в галузі сільського, лісового та рибного господарства в Україні з 2010 по 2022 роки скоротилася на 27,1 тис. одиниць, або на 33,7%. Ця негативна динаміка зумовлена кількома факторами. По-перше, спостерігалось зменшення економічної активності у сільській місцевості через низьку прибутковість галузі [3, с. 273]. По-друге, мало місце продовження процесу укрупнення агрогосподарств шляхом поглинання дрібних суб'єктів великими агрохолдингами [5, с. 313]. Водночас, у структурі суб'єктів господарювання в галузі частка підприємств поступово знижувалася на 2,2%, а частка фізичних осіб-підприємців, навпаки, зросла на 3,8%. В цілому, за період дослідження, спостерігається суттєве скорочення кількості суб'єктів господарювання у сільському та лісовому господарстві України.

Кількість зайнятих працівників у сільському, лісовому та рибному господарстві в Україні за період 2010–2022 років суттєво скоротилася на 323,1 тис. осіб або на 39,8%. Це свідчить про відтік робочої сили з села. Частка працівників, зайнятих на підприємствах сільського господарства, залишається досить високою і становить 93% у 2022 році. Це означає, що аграрний сектор представлений переважно великими агрохолдингами. Водночас частка фізичних осіб-підприємців зросла на 1,7 відсоткових пункти за період 2010–2022 років та становить 7% станом на 2022 рік. Це свідчить про певну активізацію дрібних селянських господарств. Згідно з дослідженнями Інституту аграрної економіки, розвиток фермерства сприяє диверсифікації сільської економіки та створенню альтернативних робочих місць у селі [5, с. 312]. Не зважаючи на скорочення загальної кількості працівників у сільському господарстві, спостерігаються позитивні зрушення у розвитку малого агробізнесу, що має стати одним з пріоритетів державної аграрної політики.

Обсяг реалізованої продукції великих, середніх та малих сільськогосподарських підприємств, а також загальний фінансовий результат, є ключовими показниками, які характеризують ресурсний потенціал сільського господарства (рис. 3).

Загальний обсяг реалізованої продукції в сільському господарстві України у 2010–2022 роках збільшився у 5,8 разів та досяг 680,5 млрд грн. Основна частка реалізації традиційно припадає на середні та малі підприємства. Частка великих агрохолдингів у загальному обсязі реалізації залишається порівняно невисокою – 16,4% у

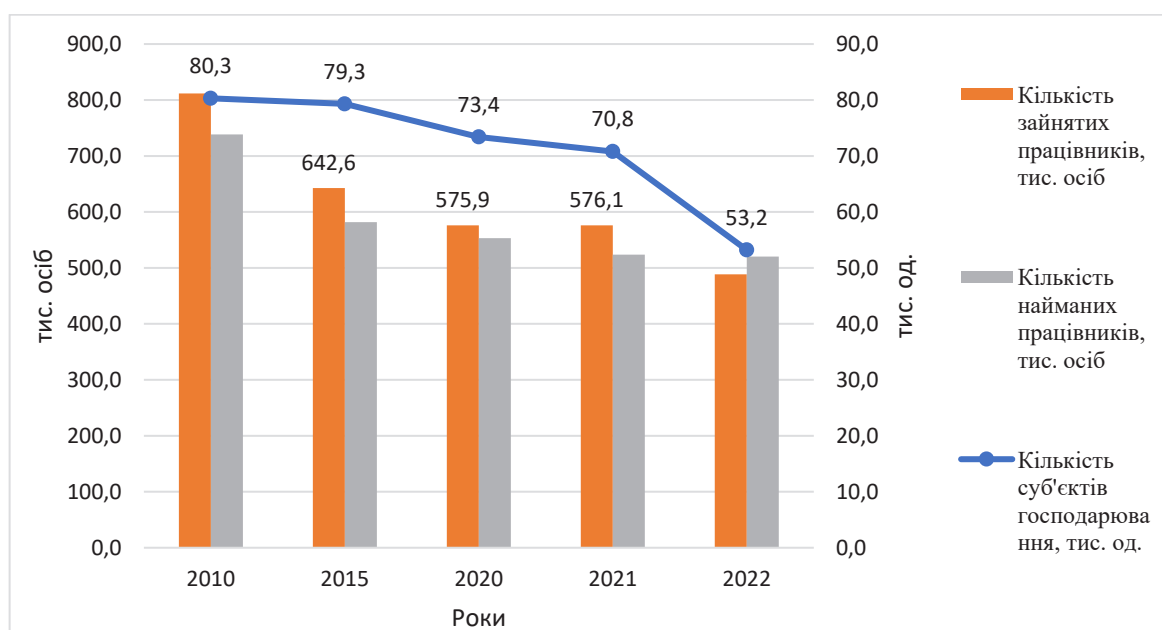

Рисунок 2 – Динаміка кількості суб'єктів господарювання, кількості зайнятих та найманих працівників

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 332, 335, 338]

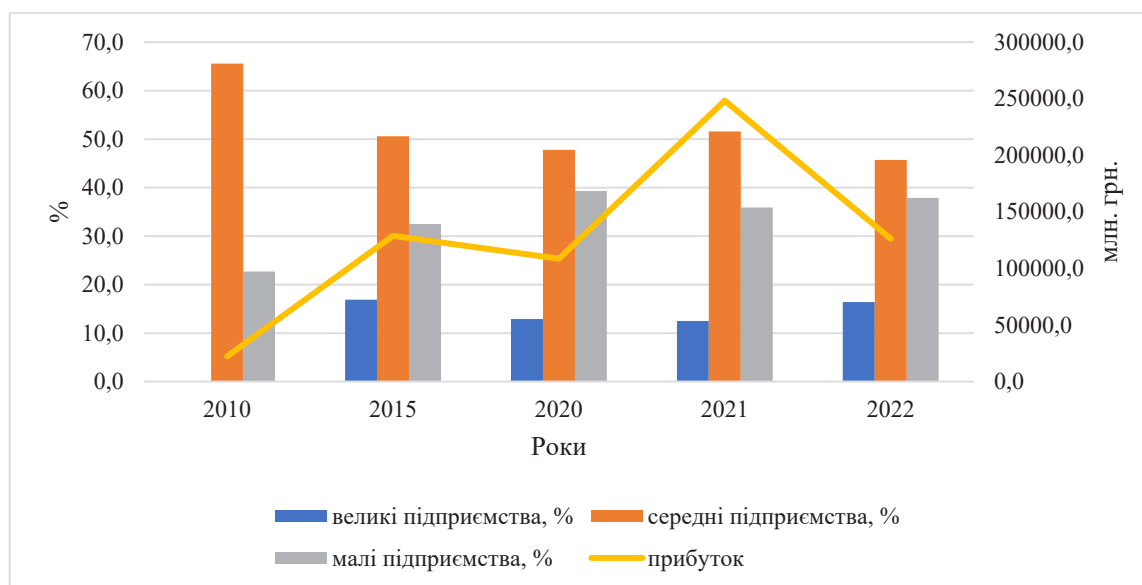

Рисунок 3 – Розподіл обсягу реалізованої продукції великих, середніх, малих підприємств та загальний фінансовий результат

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 341]

2022 році. Проте в абсолютних показниках реалізація великих підприємств зростає і становить 111,6 млрд грн. Середні аграрні підприємства демонструють найбільше скорочення частки – на 19,9 відсоткових пункти. Це пояснюється посиленням конкуренції з боку агрохолдингів та зростанням сектору малого бізнесу. Обсяг реалізації малих підприємств збільшився у 2,7 рази та становить 257,8 млрд грн у 2022 році.

Отже, незважаючи на домінування великотварного виробництва, спостерігається позитивна тенденція зростання частки та обсягів реалізації продукції малими сільськогосподарськими підприємствами.

За період з 2010 по 2022 рік спостерігається зростання фінансового результату (сальдо) у сільському, лісовому та рибному господарстві на 69966,6 тис. грн або в 4,0 рази. Прибуток у галузі також демонструє позитивну динаміку – зріс на 104045,8 тис. грн або у 4,7 рази. Водночас спостерігається і зростання збитків – на 34079,2 тис. грн або майже у 7 разів. Як зазначають аналітики, це пов'язано як з кризовими явищами в економіці, так і з недосконалою державною політикою щодо підтримки аграрного сектору. Частка збиткових підприємств у галузі з 2010 по 2022 рік знизилася на 9,0 відсоткових пункти (-29,5%), що є позитивним фактом. Проте рівень 21,5% у 2022 році свідчить про те, що проблема збитковості залишається гострою.

Отже, на основі аналізу даних таблиці можна констатувати загалом позитивні тенденції у фінансових результатах сільськогосподарських підприємств. Водночас залишаються системні

проблеми, які стримують розвиток галузі. Для їх вирішення необхідні ефективні заходи державної підтримки та стимулювання.

Дискусійні положення. Виходячи з проведеного дослідження можемо констатувати, що сучасний виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств за період дослідження перебуває в наступному стані.

Загальна площа сільськогосподарських угідь залишалася стабільною, але відзначалися коливання в окремі роки. Суттєві зміни відбулися у сфері перелогів та багаторічних насаджень, що свідчить про інтенсифікацію сільськогосподарської діяльності. Зафіксовано зменшення посівних площ зернових та зернобобових культур, особливо цукрових буряків, але збільшення площ під соняшником. Це свідчить про переорієнтацію виробництва на експортно-орієнтовані культури. Відбулося зростання виробництва пшениці та соняшнику, але зменшилося виробництво цукрового буряка. Ці тенденції пов'язані зі змінами на світових ринках та попитом на продукцію. Інтенсифікація землеробства відображається у збільшенні використання мінеральних добрив та одночасному значному скороченні використання органічних добрив, що впливає на родючість ґрунтів та вимагає оптимізації систем удобрення.

Стан тваринництва в Україні є критичним, за винятком птахівництва. Потрібні термінові заходи державної підтримки галузі для відновлення поголів'я худоби та підвищення продуктивності тваринництва.

Виявлено суттєве скорочення кількості суб'єктів господарювання в галузі сільського гос-

подарства. Це обумовлено низькою прибутковістю галузі та процесом укрупнення аграрних підприємств. Відзначено значне зменшення кількості зайнятих працівників у сільському господарстві, що свідчить про відтік робочої сили з села. Однак розвиток малого агробізнесу може стати перспективою для усунення цих труднощів та створення альтернативних робочих місць у селі.

Обсяг реалізованої продукції в сільському господарстві значно збільшився за 2010–2022 роки, досягнувши 680,5 млрд грн. При цьому середні та малі підприємства зберігають провідну роль у виробництві продукції, а великі агрохолдинги демонструють певний ріст в абсолютних показниках.

Але поряд із позитивними тенденціями, проблеми збитковості підприємств залишаються актуальними, що потребує системних заходів державної підтримки та стимулювання сталого розвитку.

Висновки. З урахуванням аналізу сучасного стану аграрного сектору України, відображеного у дослідженні виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, виникає необхідність стратегічних заходів для стимулювання сталого розвитку галузі. Однією з перспективних та ефективних стратегій є формування аграрних кластерів, які мають на меті об'єднання ресурсів, експертизи та технологій для спільного досягнення поставлених завдань.

Проаналізувавши тенденції та виклики, які визначають аграрний сектор, відзначаємо необ-

хідність створення кластерів співпраці, що стане дієвим механізмом для збільшення конкурентоспроможності та ефективності виробництва. Виробничий потенціал сільського господарства, розглянутий у контексті кластеризації, визначатиметься спільними зусиллями та інноваціями, спрямованими на розвиток сільськогосподарського виробництва.

Формування інноваційних агроecosистем та сприяння диверсифікації виробництва стануть ключовими складовими кластерного підходу, спрямованого на створення багатогранних та устійких аграрних систем. Спільна економічна співпраця та об'єднання ресурсів в рамках кластерів сприятимуть оптимізації витрат та забезпечать ефективне використання наявних потенціалів.

Окрім того, підтримка тваринництва та реструктуризація галузі через аграрні кластери стануть стратегічними кроками для подолання проблем, пов'язаних із зменшенням кількості суб'єктів господарювання та відтіком робочої сили.

З урахуванням зазначених аспектів та завдань, пропонуємо розглядати аграрні кластери як інструмент для створення інноваційного, конкурентоспроможного та стійкого аграрного сектору, спроможного ефективно впроваджувати нові технології, забезпечувати стаке виробництво та відповідати сучасним економічним викликам.

Список використаних джерел:

1. Theodoros Dantsis, Caterina Douma, Christina Giourga, Aggeliki Loumou, Eleni A. Polychronaki. A methodological approach to assess and compare the sustainability level of agricultural plant production systems. *Ecological Indicators*. 2010. Vol. 10. Iss. 2. P. 256–263. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2009.05.007>
2. Ermakov O. U., et al. До питання оцінки виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2018. № 3(26). С. 162–168.
3. Берегова В. В., Мацюта Ю. М. Еколого-економічна оцінка виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2013. № 1. С. 270–274.
4. Бугайчук В. В. Ефективність використання виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Економіка*. 2013. Вип. 7(1). С. 104–108.
5. Гнатишин Л.Б. Виробничий потенціал фермерських господарств: структура та відтворення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 312–318.
6. Отенко І. Моделювання економічного потенціалу підприємства та процесів його змін. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2016. № 30. Ч. 2. С. 12–18.
7. Статистичний щорічник України за 2022 рік / за заг. ред. Вернер І. Є., 2023. 387 с.
8. Хринюк О.С., Гримашевич Т.І. Теоретико-методичні аспекти оцінки виробничого потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 772–776.
9. Черевко В.Д., Накісько О.В., Руденко С.В. Типологія та імплементація методичних підходів до оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 1. С. 28–33.

References:

1. Theodoros Dantsis, Caterina Douma, Christina Giourga, Aggeliki Loumou, Eleni A. Polychronaki (2010) A methodological approach to assess and compare the sustainability level of agricultural plant production systems. *Ecological Indicators*, vol. 10, iss. 2, pp. 256–263. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2009.05.007>
2. Ermakov O. U., et al. (2018) Do pytan'nia otsinky vyrobnychoho potentsialu silskohospodarskykh pidpryemstv. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, no. 3(26), pp. 162–168.
3. Berehova V. V., Matsiuta Yu. M. (2013). Ekoloho-ekonomichna otsinka vyrobnychoho potentsialu ahrarnykh pidpryemstv. *Biznes-navihator*, no. 1, pp. 270–274.
4. Buhaichuk V. V. (2013) Efektyvnist vykorystannia vyrobnychoho potentsialu u silskohospodarskykh pidpryemstvakh. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 7(1), pp. 104–108.

5. Hnatyshyn L.B. (2018) Vyrobnychyi potentsial fermerskykh gospodarstv: struktura ta vidtvorennia. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 22, pp. 312–318.
6. Otenko I. (2016) Modeliuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva ta protsesiv yoho zmin. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU*, no. 30, ch. 2, pp. 12–18.
7. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2022 rik (2023) / za zah. red. Verner I. Ye., 387 p.
8. Khryniuk O.S., Hrymashevych T.I. (2017) Teoretyko-metodychni aspekty otsinky vyrobnychoho potentsialu pidpriemstva. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 13, pp. 772–776.
9. Cherevko V.D., Nakisko O.V., Rudenko S.V. (2017) Typolohiia ta implementatsiia metodychnykh pidkhodiv do otsinky vyrobnychoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, no. 1, pp. 28–33.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2023